

Στην αυλή, με στην κιάνη - Παν. Παίουδη
να

Ο ΕΡΑΣΤΗΣ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

είναι

προς τον

Τζων

7

Τότε μόνο αντέδρασε ο Τζων όταν του είπα «Τζων, θα τ' ομολογήσω ότι αρχίζω να νιώθω άσχημα».

Ως εκείνη τη στιγμή καθόταν στην πολυθρόνα με το κεφάλι σκυφτό, τα πόδια τυλιγμένα στην κουβέρτα, εντελώς αμέτοχος, σε πλήρη, θα 'λεγα, εγκατάλειψη. Και να έτσι απότομα ζωντάνεψε, σήκωσε το κεφάλι, με κοίταξε

- Γιατί; - με ρώτησε. Κι' αμέσως κατόπι πρόσθεσε.
- Δεν πρέπει!

Κι' επανήλθε στην προηγούμενη του κατάσταση. Εγώ έσκυψα, τον φίλησα στο μέτωπο, το μαντήλι δεμένο στο κεφάλι έφτανε ως χαμηλά, και βιάστηκα να' απομακρυνθώ γιατί ασυναίσθητα ένα δάκρυ είχε δέσει κόμβο στην άκρη του ματιού μου και δεν ήθελα την Άντρη να το δει.

Και σ' εκείνη ακόμα την στιγμή ο Τζων «έπιανε πουλιά με το στόμα του». Είχε διεισδύσει στο βάθος της σκέψης μου, είχε δει σαν σε πιάτο τις διεργασίες που είχαν οδηγήσει σ' εκείνη την έκρηξη. «Νιώθω άσχημα...» Κι' εγώ ο ίδιος δεν ήξερα ακόμα καλά καλά πως μου είχε φύγει η κουβέντα.

Παρακολουθούσαμε κάπου ένα χρόνο την περιπέτεια υγείας του φίλου μας. Είχαμε αφήσει μήνυμα στον τηλεφωνητή του, τα καλοκαίρια τα περνούσαν από χρόνια στην Μύκονο κι' επέστρεφαν στο σπίτι της Λάνιας αργά το Φθινόπωρο.

- Τι λες να δούμε αν γύρισαν στην βάση τους ο Τζων και η Άντρη; - είπα μια μέρα της Έλλης. Και τηλεφώνησα.
- Επέστρεψαν τ' αποδημητικά πουλιά; - ήταν το μήνυμα μου στον τηλεφωνητή. Είχαν περάσει κάποιες μέρες θυμάμαι και νάσου τον Τζων στο τηλέφωνο. Ήταν βαρειά, επίσημη η φωνή του.
- Πάει, τελείωσα.
- Τι συμβαίνει;
- Τελείωσα! Είμαι πολύ άρρωστος.

Ήταν φοβερά ανήσυχος. Ανησυχήσαμε κι' εμείς πολύ με την Έλλη. Ο Τζων ήταν για μας ένα πολύ δικό πρόσωπο, ήταν μια συγγενική ψυχή όπως συνηθίζω να χαρακτηρίζω τους πολύ στενούς φίλους με τους οποίους η επικοινωνία είναι συνεχής.

Είχα ουσιαστικά συνέχεια την αίσθηση πως τον Τζων τον γνώριζα ανέκαθεν. Η Έλλη θυμάται την πρώτη μας συνάντηση. Ήταν στην δεκαετία του εξήντα και είχαμε ανταμώσει σε κάποια γιορτή στην προπολεμική, φυσικά Λύση. Δεν ήταν δυνατό να περάσει απαρατήρητος ένας τέτοιος λεβεντάνθρωπος όπως ο Άγγλος ζωγράφος Τζων Κόρμπιτς, που από τα νεανικά του χρόνια λόγω ταμπεραμέντου και ιδιοσυγκρασίας είχε εγκαταλείψει τον σκοτεινό ουρανό της πατρίδας του και κατέβηκε στην Μεσόγειο. Πρώτος του σταθμός η Ιταλία κι' αργότερα η Κύπρος που τον αιχμαλώτισε και τον έκανε δικό της. Το 'λεγα πάντα πως ο Τζων Κόρμπιτς ήταν από τους πιο Κύπριους ζωγράφους. Με την έννοια ότι είχε δεθεί τόσο

πολύ με το νησί, είχε αφομοιώσει σε τέτοιο βαθμό το τοπίο του, το φως του, τα χρώματα του, την ατμόσφαιρα του, είχε απορροφήσει σε τέτοιο βαθμό τις εικόνες του, τα σκληρά πρόσωπα των χωρικών μας που από μια στιγμή κι' ύστερα κατάκλυσε το σύνολο του έργου του η δεύτερη του πατρίδα.

Στο πέτρινο σπίτι της Βάσας ερχόταν συχνά. Άρεσε πολύ αυτό το σπίτι και στον Τζων και στην Άντρη, που ήταν ο φύλακας άγγελος του – κάτι πέρα δηλαδή από σύντροφος της ζωής του. Το ωραίο, μελαχρινό πρόσωπο της Άντρης με τα μαύρα μάτια και τα χυτά, μαύρα μαλλιά τόβλεπε παντού σε όλους τους τοίχους του κουκλίστικου σπιτιού της Λάνιας σε πίνακες όλων των μεγεθών. Το μαγικό πινέλο του Τζων είχε κάνει το θαύμα του δίνοντας την μορφή της αγαπημένης στο κάθε δωμάτιο του σπιτιού.

Έτσι για την ιστορία μπορώ να πω πως ήταν ο Τζων η αιτία που στήσαμε το σπίτι της Βάσας και τελικά του δώσαμε την σημερινή του μορφή. Είχαμε πάει μαζί στο χωριό κι' αφού χαρήκαμε τις λιχουδιές και το κρασί στην ταβέρνα τους προτείναμε να πάμε μαζί σ' ένα παλιό, ερειπωμένο σπίτι που σκοπεύαμε ν' αγοράσουμε. Χορταριασμένη η αυλή του, πεσμένη η οροφή στο μεγαλύτερο του μέρος. Θυμάμαι καλά τον Τζων, μπήκε πρώτος στο παλάτι με τις δυο καμάρες που στέκονταν ολόρθο, το περιεργάστηκε έστω κι' αν ήταν σκοτεινό και μουχλιασμένο, βγήκε από το παράθυρο σκουντουφλώντας μάλιστα έτσι σωματώδης όπως ήταν και μας είπε.

- Αυτό είναι ένα διαμάντι! Να το πάρετε! Μακάρι να μπορούσα να το πάρω εγώ!

Αυτά στις αρχές της δεκαετίας του ογδόντα. Πήραμε το σπίτι, το αναστυλώσαμε, διατηρώντας την αυθεντικότητά του, του δώσαμε ζωή, περίσσια μάλιστα ζωή. Νιώθαμε περήφανοι να το παρουσιάζουμε στους καλούς μας φίλους και όταν επρόκειτο για πολύ αγαπητούς φίλους οι πόρτες του ήταν συνέχεια ανοιχτές γιατί ξέραμε πως το αγαπούσαν κι' εκείνοι όπως κι' εμείς.

Εκεί στο σπίτι της Βάσας ο Τζων γνώρισε τον Μίκη Θεοδωράκη και την Μυρτώ. Κι' ήταν τόσο απίθανα ωραία η συναναστροφή τόσο πλούσιες και χυμώδεις οι κουβέντες που ο Μίκης μας έλεγε αργότερα «Είναι καταπληκτικός ο φίλος σας. Κυριολεκτικός χείμαρρος. Και πόσο τέλεια τα ελληνικά του!».

Η Άντρη είχε αποθανατίσει εκείνη την μέρα με την φωτογραφική της μηχανή και όταν ο Μίκης ξάπλωσε κάποια στιγμή για «ένα υπνάκο δέκα λεπτών» όπως είπε φωτογράφησε τον «ψηλό» με τα πόδια του να κρέμονται σχεδόν στην άκρη και την φωτογραφία εκείνη μας την έστειλε με την λεζάντα «Η ανάπαυση του πολεμιστή».

Στο σπίτι της Βάσας έγινε και η γνωριμία του Τζων με τον άλλο καλό φίλο μας, τον Τόνυ Χάρρισον. Ποιητής μεγάλου διαμετρήματος ο Χάρρισον είχε βρει στον ποιητή Τζων ένα πρώτης τάξεως συνομιλητή με τον οποίο μπορούσε να επικοινωνήσει άμεσα. Στο τραπέζι είχαν τεθεί για συζήτηση όλα τα θέματα που αφορούσαν την καλλιτεχνική δημιουργία – λόγος, χρώμα, ήχος. Πόσο εκρηκτικά ήταν τα γέλια του Τζων όταν θέλησα να προσφέρω στην εκλεκτή ομήγουρη σαμπάνια. Συμπτωματικά

ήταν η μέρα των γενεθλίων μου. Η Έλλη είχε φέρει και τα ποτήρια κι' εγώ έβγαλα από το ψυγείο μια ξεχασμένη σαμπάνια της σοβιετικής εποχής, που αποδείχτηκε σκέτο υγρό χωρίς την παραμικρή γεύση. Ο Τόνυ είχε σκαρώσει τότε επί τόπου ένα ποίημα για την άνευρη χωρίς φυσαλίδες ουσιαστικά σαμπάνια κι' ο Τζων στα διαλείμματα των χαχανητών του έδινε συνεχώς νέες προεκτάσεις στο συμβάν. Που μετεξελίχθη, από δραματικό όπως ήταν για μένα, έγινε άκρως κωμικό.

Όταν ξανάρθε ο Τόνυ στην Κύπρο πρώτη του κουβέντα ήταν να ρωτήσει για τον Τζων. Αυτή την φορά πήγαμε στην Λάνια και κάμποση ώρα ο ποιητής στριφογύριζε μέσα στους κόσμους του συμπατριώτη του που από χρόνια είχε πολιτογραφηθεί ψυχή τε και σώματι. Κύπριος.

- Όλ' αυτά ξεπερνούν τις προσδοκίες μου – ήταν το σχόλιο του Τόνυ όταν τελικά πήρε από το χέρι του Τζων το ποτήρι με το κρασί.
- Εσύ Τόνυ ξέρεις καλά τι ευλογία είναι το φως για τον καλλιτέχνη. Τον κάθε καλλιτέχνη!

Ήταν κι' ο Τόνυ εραστής του φωτός, του άπλετου Ελληνικού φωτός. Είχε μεταφράσει αρχαίους Έλληνες δραματουργούς κι' είχε σκηνοθετήσει και στην Επίδαυρο και στους Δελφούς αρχαίο ελληνικό δράμα.

Είχαν σμίξει και σ' αυτό το σημείο ο Τζων με τον Τόνυ Χάρρισον.

Στην Λάνια είχαμε πάρει και τον Τζελαλ Καντίρ όταν ήρθε στο νησί με πρόσκληση του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ενθουσιάστηκε ο Τζων με την επίσκεψη, ήταν πολύ καθαρός στα θέματα της επαναπροσέγγισης με τους Τουρκοκύπριους και τον συγκινούσε η όλη ιστορία του Τζελάλ από τον Άγιο Θεόδωρο που διέπρεπε στην Αμερική ως καθηγητής Συγκριτικής Λογοτεχνίας. Όταν είδε τον Τζελάλ να θαυμάζει το ένα πίσω από το άλλο τα έργα του τού είπε να διαλέξει. Ήθελε να δώσει ένα δώρο στον ξένο του.

Ήταν πάντα πολύ γενναιόδωρος. Χαιρόταν όταν έδινε. Ήταν κι' αυτό ένα μέρος της γενναιοδωρίας της καρδιάς του, που την είχε συνεχώς απλωμένη μπροστά στους ανθρώπους που εκτιμούσε.

Και το έργο, το δώρο, πήγε στην Αμερική. Δεν ήθελε μάλιστα να ταλαιπωρήσει τον Τζελάλ με την μεταφορά του και του το 'στειλε ταχυδρομικώς.

Στο επόμενο ταξίδι του προς την Κύπρο ο Τζελάλ μας ρώτησε αμέσως για τον Τζων είχαν όμως αρχίσει ήδη οι περιπέτειες της υγείας του κι' η επικοινωνία περιορίστηκε σ' ένα μακροσκελές τηλεφώνημα. Που επαναλήφθηκε λίγες μόνο μέρες πιο ύστερα από την Πενσυλβανία αυτή την φορά όπου και το σπίτι του Τζελάλ.

Τώρα, μετά το τραγικό μαντάτο που βιαστήκαμε να το στείλουμε με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ο Τζελάλ έδωσε αυθημερόν την απάντησή του.

«Η καρδιά της Άντρης και των φίλων του Τζων έσπασε. Τα λαμπρά του έργα που έχουν το χρώμα της αιωνιότητας περιμένουν ένα νέο, φωτεινό Άγγελο.»

Είπα και πιο πάνω πως έχω την αίσθηση πως τον Τζων τον γνώριζα πάντα. Δεν έχει ηλικία η σχέση μας.

Λίγο πριν την εισβολή επέλεξε το Μπέλα - Παίς που τροφοδότησε με καινούριους χυμούς την έμπνευση του. Στο Μπέλα - Παις, οι άνθρωποι το, έμπνευσαν να στήσει ένα κύκλο από προσωπογραφίες που παραπέμπουν με κάποιο τρόπο και στον κόσμο της Κύπρου του Αδαμάντιου Διαμαντή.

Η πιο βαθειά χαραγμένη μέσα μου συνάντηση με τον Τζων ήταν εκείνης της Τεργέστη.

Ήταν καλοκαίρι του 75 όταν αποκαταστήσαμε επαφή. Εμείς βρισκόμασταν τότε στην Αθήνα.

Πήραμε με το αμάξι την δημοσιά που έβγαζε στην Γιουγκοσλαβία κι όλο παραλία βγήκαμε στην Τεργέστη. Σε μια κεντρική πλατεία μ' ένα παρδαλό πλήθος, φωνές και χρώματα μας περίμενε ο Τζων. Πόσο μεγάλη ήταν η χαρά του! Πόσο μεγάλη ήταν η χαρά μας! Είχαμε τόσα να πούμε, τόσες πίκρες να μοιραστούμε. Διψούσε για νέα από το νησί, ρωτούσε για κοινούς φίλους, ήθελε, ευχόταν ν' ακούσει μια κουβέντα που θ' άνοιγε πόρτα ή παράθυρο προς το μέλλον. Τι κάνει η διεθνής κοινότητα; Γιατί αυτή η διεθνής συνωμοσία της σιωπής για το μεγάλο έγκλημα; Κι' η Μόσχα; Όλη του η σκέψη στρεφόταν προς την Κύπρο! Η Άντρη μας περίμενε στο σπίτι με την αρωματισμένη πάστα της. Σεργιανίσαμε μετά όλοι μαζί στα στενά δρομάκια με τον Τζων στον ρόλο του έμπειρου ξεναγού. Μιλούσε τα ιταλικά τέλεια κι' η πολυμάθεια του τον βοηθούσε να κολυμπά σε όλα τα νερά.

Το διάλειμμα της Τεργέστης ήταν σχετικά σύντομο αν και οι σχέσεις του Τζων με την Ιταλία συνέχισαν να είναι στενές σε όλη την κατοπινή περίοδο και οι επαγγελματικές, αλλά και οι καθαρά προσωπικές. Σε σημείο που Ιταλοί φίλοι τους αγόρασαν σπίτι στην Λάνια.

Οι επαφές μας τώρα πραγματοποιούνταν πότε στην Λάνια και πότε στην Βάσα. Είχαν εγκατασταθεί αρχικά σ' ένα πετρόκτιστο στην κεντρική πλατεία του χωριού, πάνω από τα καφενεία κάποια, στιγμή όμως μετακόμισαν σε σπίτι που το διαμόρφωσαν οι ίδιοι, έτσι που να προσφέρει και στον Τζων την δυνατότητα να εργάζεται. Το σπίτι αυτό, με την είσοδο του στο βάθος ενός στενού λιθόστρωτου σοκακιού όλο νυχτολούλουδα, η Άντρη με το γούστο της το μετέτρεψε σ' ένα πραγματικό κουκλόσπιτο. Οι γωνιές του συναγωνίζονταν η μια την άλλη σε ομορφιά και καλαισθησία, καθόμασταν στις μεγάλες, μαλακές, πολυθρόνες του σαλονιού, αντίκρυ το μεγάλο τζάκι, ψηλά τριγύρω οι κόσμοι του Τζων μέσα από την μορφή της Άντρης, ο Τζων να σερβίρει το μαύρο ξηρό του βασιώτη του Χρύση κι' η κουβέντα να κυλά σαν βουνίσιο ρυάκι. Ο Τζων έδινε πάντα το έναυσμα για κάτι που είχε προσέξει, κάτι από τις ειδήσεις, την καθημερινότητα που είχε επισημάνει, πολύ γρήγορα όμως απογειωνόταν και τρέχαμε εμείς να προλάβουμε τον καλπασμό του. Η αλήθεια είναι ότι με κάποια θέματα παθιαζόταν. Γενικά το πάθος ήταν ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του Τζων. Είχε απόψεις ισχυρές για την τέχνη, για τις διάφορες σχολές, θεωρούσε την έκρηξη της τέχνης στην Ελλάδα την δεκαετία του

τριάντα ένα καταπληκτικό επίτευγμα. Η Ελλάδα, οι άνθρωποι της και η δημιουργία τους κατείχαν περίοπτη θέση στις κρίσεις του Τζων. Τα μινωικά και κυκλαδικα στοιχεία τα είχε αφομοιώσει το ίδιο όπως και τα κυπριακά. Έκανε πάντα εντύπωση το πόσο βαθύς γνώστης ήταν των θεμάτων που τον απασχολούσαν.

Όλ' αυτά, όλος αυτός ο οργασμός που ήταν για μας μια ισχυρή ένεση οξυγόνου κόπηκαν σαν με μαχαίρι μετά το τηλεφώνημα του Τζων. Την περιπέτεια υγείας μέσα στην οποία είχε μπει ήθελε να την ζήσει μόνος. Η αίσθηση του τι μέλλει γενέσθαι ήταν φαίνεται πολύ ισχυρή. Το σκηνικό μπροστά του και μέσα του είχε αλλάξει. Οι προτεραιότητες τώρα ήταν άλλες. Εμείς παρακολουθούσαμε από μακριά με την αγωνία, ομολογουμένα, σε μεγάλη ύψη. Ακολούθησαν ταξίδια στο εξωτερικό, Γερμανία, Ελβετία, Ιταλία, δραστικές θεραπείες. Η διαδρομή ήταν οπωσδήποτε επώδυνη κι' όχι μόνο για τον Τζων αλλά κυρίως για την Άντρη που αποδείχτηκε πραγματική ηρωίδα.

Κάποτε δεν αντέξαμε και έτσι αυθόρμητα πήραμε τον δρόμο προς την Λάνια. Νιώθαμε την ανάγκη να δούμε επί τέλους από κοντά τον ακριβό φίλο. Στο σπίτι τίποτα δεν είχε αλλάξει. Στην είσοδο περίμενα ν' ακούσω την όλο ζεστασιά και χιούμορ φωνή του Τζων. «Οι πολυταξιδεμένοι» έτσι μας προϋπαντούσε. Η Άντρη μας οδήγησε στην μικρή βεράντα. Ήταν γλυκός ακόμα ο καιρός αν και το φθινόπωρο είχε προχωρήσει για καλά. Φίλησα στο μέτωπο τον Τζων. Είχε αφήσει το μούσι να φυτρώσει κι' ήταν ολόασπρο. Ήταν τρομερά αδυνατισμένος. Καθήσαμε

αντίκρυ του και κάμποση ώρα κοιτάζαμε σχεδόν αμίλητοι ο ένας τον άλλο. Τι να πούμε, τι θα ήθελε ν' ακούσει. Όχι πάντως λόγια παρηγοριάς. Ούτε και για εμπειρίες που δεν μπορούσε εκείνος να βιώσει ήθελα να μιλήσω. Πονούσε, το βλέπαμε, ήταν ένας σφάχτης πόνος που είχε ξεκινήσει πριν δυο τρεις μέρες και δεν μπορούσε να ξαπλώσει. Την προηγούμενη νύχτα την είχε βγάλει στην καρέκλα.

Η κουβέντα «νιώθω άσχημα Τζων» βγήκε σχεδόν από μόνη της. Είχε φουσκώσει μέσα μου η οργή για την αδικία, την μεγάλη αδικία, αυτό το πισώπλατο κτύπημα που είχε δεχτεί ο φίλος μου την στιγμή που η δημιουργία του βρισκόταν στο απόγειο της. Μπορούσα και να φωνάξω. Να κτυπήσω και την γροθιά στο τραπέζι από θυμό, μια εσωτερική παρόρμηση όμως μου υπόβαλε την άλλη αντίδραση. Εκεί η επικοινωνία μου με τον Τζων ήταν άμεση. Ξέραμε ο ένας την σκέψη του άλλου. Λειτουργήσε όμως εκείνη η σύντομη στιχομυθία και σαν ένας αποχαιρετισμός.

Τις τελευταίες μέρες ο Τζων μεταφέρθηκε στην κλινική. Όλα έτρεχαν τώρα. Κι' ένιωσα, κι' ας μη παρεξηγηθώ, χαρά μεγάλη γιατί πληροφορήθηκα πως εκεί στο κόψιμο σχεδόν του νήματος, πως ο Τζων, μιλούσε για την Μύκονο όπου θα πήγαινε μόλις θα τελείωνε η θεραπεία. Ήθελε και να περπατήσει, να σηκωθεί από το κρεβάτι και να περπατήσει και να ξανασταθεί στο ατελιέ του και τον άδειο κανβά μπροστά του που τον περίμενε για να τον ζωντανέψει.

Όχι δεν τα 'βαλε κάτω σε κανένα στάδιο δεν τα 'βαλε
κάτω ο φίλος μου ο Τζων, ο Τζων Κόρμπιτς, ο μεγάλος
εραστής του φωτός.

Πανίκος Παιονίδης

13/11/2003